

Cap sur l'école inclusive
en Europe

Θεωρητικό Φύλλο Εργασίας

Ενσυναίσθηση και φαινόμενο "Pygmalion": η θετική προσέγγιση μιας θετικής άποψης για τον Άλλο

Κορμός της ενότητας: Ο.

Επικοινωνία : JL. Lenoir

«Μόλις οι καθηγητές άρχισαν να τον αντιμετωπίζουν ως καλό μαθητή, έτσι έγινε στην πραγματικότητα: για να αξίζουν οι άνθρωποι αξίζουν την εμπιστοσύνη μας, πρέπει να ξεκινήσουμε δίνοντάς τους».
Marcel Pagnol

1 – Θεματική προσέγγιση

Η θεματική προσέγγιση εδώ είναι « **Ενσυναίσθηση και το φαινόμενο «Πυγμαλίων»: η θετική επίδραση μιας θετικής άποψης για τον Άλλο».**

Ο σκοπός αυτού του φύλλου πόρων είναι να απαντήσει στο ερώτημα της ειδικής θέσης ότι οι θεωρητικές εκτιμήσεις σχετικά με το λεγόμενο φαινόμενο «Πυγμαλίων» και το λεγόμενο φαινόμενο «Γκόλεμ» μπορούν να πάρουν στο έργο της εκπαιδευτικής και παιδαγωγικής στήριξης μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Σκοπός αυτού του φύλλου είναι να περιγράψει το έργο και την έρευνα στην κοινωνική ψυχολογία και την παιδαγωγική σχετικά με αυτά τα φαινόμενα Pygmalion και Golem, προκειμένου να εξαχθούν τα βασικά στοιχεία που επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς και τους φροντιστές να δημιουργήσουν **παιδαγωγικά διαθέσιμα** εργαλεία και **σχεσιακή τοποθέτηση** επιτρέποντας στο παιδί με ΕΕΑ να αξιοποιήσει στο έπακρο τις δυνατότητές του.

Το φαινόμενο Πυγμαλίων : η θετική επίδραση μιας θετικής άποψης για στον Άλλο

Το φαινόμενο Pygmalion, γνωστό και ως "φαινόμενο Rosenthal και Jacobson" (από το όνομα του ψυχολόγου και της παιδαγωγού που το μελέτησαν πειραματικά), αναφέρεται στην ιδέα ότι **οι προκαταλήψεις που ένα άτομο (σε θέση εξουσίας) δομεί για ένα άλλο (ειδικά ο δάσκαλος για το**

μαθητή του) επηρεάζει και το καθορίζει την δόμηση του τελευταίου, τις συμπεριφορές του και τις δυνατότητές του.

Ο ψυχολόγος Robert Rosenthal θα ανακαλύψει το φαινόμενο Pygmalion σε ένα μοναδικό πείραμα ψυχολογίας: μια ομάδα 12 αρουραίων χωρίστηκε σε δύο ίσες ομάδες, και στη συνέχεια κάθε ομάδα ανατέθηκε σε μια ομάδα από 6 φοιτητές για να τους πάρει μέσα από ένα λαβύρινθο. Πειραματικό πείραμα ψυχολογίας, αλλά στην οποία ο Rosenthal έδωσε ένα συγκεκριμένο χρωματισμό, επιθυμώντας να επαληθεύσει την **επίδραση της παρουσίας του πειραματιστή στα αποτελέσματα του πειράματος.**

Στην πραγματικότητα, μία από τις δύο ομάδες φοιτητών ενημερώθηκε ότι οι αρουραίοι που του είχαν ανατεθεί ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικοί και ότι έπρεπε να αναμένεται εξαιρετική απόδοση (πράγμα που είναι ψευδές δεδομένου ότι αυτοί οι αρουραίοι επιλέχθηκαν τυχαία). Αντίθετα, η άλλη ομάδα πληροφορήθηκε ότι οι αρουραίοι που της είχαν ανατεθεί είχαν γενετικά χαρακτηριστικά που προκάλεσαν φτωχά αποτελέσματα (πράγμα που ήταν φυσικά και ψευδές επίσης).

Τα αποτελέσματα αυτού του πειράματος ήταν συγκλονιστικά και αποσταθεροποιητικά για 'αυτόν τον επιστήμονα: οι αρουραίοι που ανατέθηκαν στους μαθητές που πίστευαν ότι ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικοί, εκτελούσαν πολύ καλά το ζητούμενο. Όσο για την ομάδα των αρουραίων που θεωρήθηκε ανεπαρκής, αντίθετα οι αποδόσεις που αποκτήθηκαν ήταν κακές! Έτσι προέκυψε στην έρευνα του Rosenthal **το θεμελιώδες ζήτημα της επιρροής της άποψης που έχει ο συνοδός για το συνοδευόμενο.**

Φαινόμενο Πυγμαλίων και σχέση μάθησης :

Από αυτή την εμπειρία, και για να κατανοήσουμε τις διαδικασίες που εμπλέκονται σε αυτό το φαινόμενο, ο Rosenthal θα διατυπώσει την ιδέα **ότι οι θετικές προκαταλήψεις των εκπαιδευτικών εναντίον των μαθητών τους έχουν σημαντική επίδραση στις δυνατότητές τους.** Για να επιβεβαιωθεί αυτή η υπόθεση σε πειραματικό επίπεδο, ο Rosenthal θα δηλώσει ότι: αν οι εκπαιδευτικοί φτάσουν να πιστεύουν ότι οι μαθητές τους είναι προικισμένοι, αυτό θα έχει θετική επίδραση στην πρόδοσή τους και στα αποτελέσματά τους..

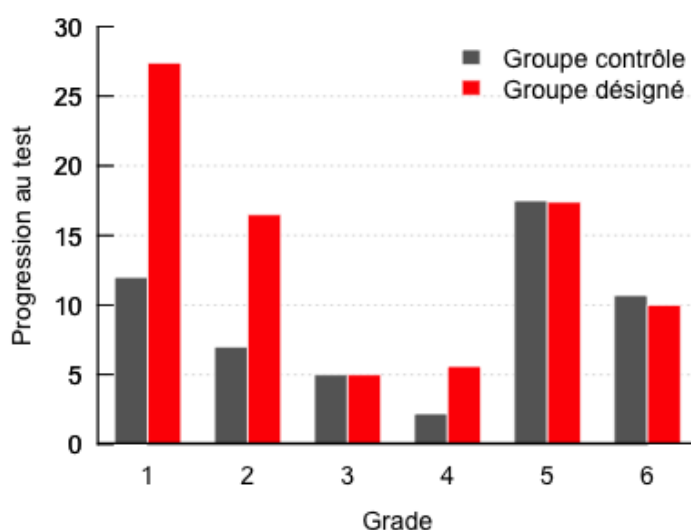
Για να το αποδείξει, θα πραγματοποιηθεί ένα πείραμα στο Δημοτικό Σχολείο Oak School στα προάστια του Σαν Φρανσίσκο. Σχολείο, με επικεφαλής την παιδαγωγό Léonore Jacobson.

Η πειραματική ρύθμιση είναι η εξής: Οι ερευνητές δίνουν τεστ νοημοσύνης σε όλα τα παιδιά. Τα πραγματικά αποτελέσματα που αποκτώνται σε αυτές τις δοκιμασίες δεν κοινοποιούνται στους εκπαιδευτικούς. Μεταξύ αυτών των μαθητών, ένας μικρός αριθμός επιλέγεται τυχαία. Οι ερευνητές θα κάνουν τους δασκάλους να πιστεύουν ότι αυτοί οι τυχαία επιλεγμένοι μαθητές (ανεξάρτητα από τις πραγματικές βαθμολογίες των τεστ νοημοσύνης τους) έχουν ένα αξιοπρόσεκτο προφίλ νοημοσύνης και ότι αναμένονται θεαματικά αποτελέσματα. Αυτοί οι ερευνητές θα επιστρέψουν το ίδιο τεστ ευφυΐας σε όλους τους μαθητές στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

Τα αποτελέσματα αυτού του πειράματος θα δημοσιευτούν το 1966 (Rosenthal et Jacobson, *Psychological Reports*, vol. 19., 1966) και θα σχολιαστούν : η πρόοδος στο τεστ νοημοσύνης για τα

τυχαία επιλεγμένα παιδιά που έχουν βαθμολογηθεί ως "επίλεκτα" θα είναι σημαντικά υψηλότερη από τα αποτελέσματα άλλων παιδιών.

Συγκριτικά αποτελέσματα της «ομάδας ελέγχου (groupe contrôle)» και της «προσδιορισμένης ομάδας (groupe désigné)»

Εδώ ο άξονας « grade » αντιστοιχεί στην τάξη που ανήκει ο μαθητής.

Source : <https://sciencetonnante.wordpress.com/2014/02/10/leffet-pygmalion/>

Ο Rosenthal θα ονομάσει αυτή τη διαδικασία φαινόμενο Pygmalion σε σχέση με τον διάσημο ελληνικό μύθο του Πυγμαλίωνα και θα μιλήσει αναφερόμενος σε αυτή τη διαδικασία για μια «**αυτοπραγματοποιούμενη προφητεία**» (Rosenthal and Jacobson, 1968): οι υποθέσεις του εκπαιδευτικού για το μέλλον της σχολικής εκπαίδευσης ενός παιδιού πραγματοποιούνται απλά και μόνο επειδή διαμορφώθηκαν, επηρεάζοντας τελικά τον ίδιο τον εκπαιδευτικό που τις διατυπώνει **στην τοποθέτησή του σε σχέση με τον μαθητευόμενο.**

Το φαινόμενο Golem : η επίδραση (αρνητική) μιας άποψης (αρνητικής) για τον Άλλο

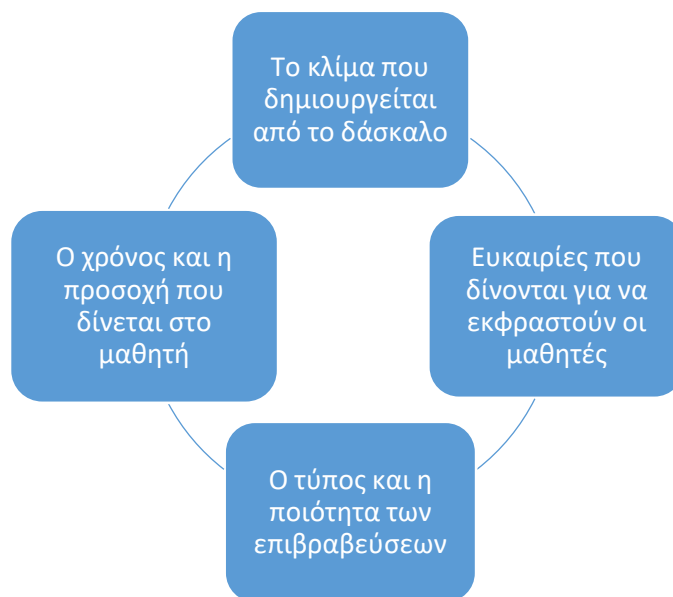
Το φαινόμενο Pygmalion είναι να διαφοροποιήσει από το αρνητικό του αντίστοιχο το φαινόμενο "Golem", από το όνομα του εβραϊκού μύθου. Όταν το φαινόμενο Pygmalion αφορά τη θετική επίδραση σε ένα θέμα των προκαταλήψεων μιας μορφής εξουσίας που πιστεύει στην επιτυχία και τις ιδιότητές του, **το φαινόμενο Golem από την πλευρά του αφορά την αρνητική επίδραση σε ένα θέμα προκαταλήψεων μιας μορφής εξουσίας που δεν πιστεύει στην επιτυχία του.**

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι αυτό που διακυβεύεται εδώ δεν είναι μια υποθετική "πρόθεση να βλάψει" ή να ευνοήσει τους "χαϊδεμένους" του δασκάλου. Αυτές οι διαδικασίες είναι στην πραγματικότητα ως επί το πλείστον ασυνείδητες. Οι προκαταλήψεις που ενεργούν εδώ είναι εσωτερικοποιημένες και δεν καθορίζουν τις συμπεριφορές που συνειδητά παρακινούνται από αυτή την πίστη. Αντίθετα, αυτές οι προκαταλήψεις (με την έννοια που καθορίζεται από τον Allport, 1954) δρουν με αποτέλεσμα ασυνείδητης επιρροής, όπως συμβαίνει με τα στερεότυπα (Hamilton & Trolie, 1986). Είναι αυτό το μέρος της ύπουλης αλλά αποφασιστικής επιρροής των προκαταλήψεων στη σχέση μάθησης που βρίσκεται στο επίκεντρο του έργου του Rosenthal..

Η ενσυναίσθηση και η άποψη για τον Άλλο

Προκειμένου να ενημερωθεί για το πώς αυτή η διαδικασία εκφράζεται στο πλαίσιο της μαθησιακής σχέσης, ο Rosenthal θα αναπτύξει ένα μοντέλο που θα περιγράφει **τέσσερις παράγοντες που θα διαμορφώνουν τη σχέση διδάσκοντα-διδασκόμενου:**

Οι τέσσερις παράγοντες της σχέσης μάθησης

Το βλέπουμε εδώ: αυτά **τα χαρακτηριστικά διαμόρφωσης της μαθησιακής σχέσης βασίζονται εν μέρει στην ικανότητα ενσυναίσθησης του εκπαιδευτικού.** Παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την δόμηση παιδαγωγικών αποσκευών ώστε να αναπτύσσουν το φαινόμενο Pygmalion ή να περιορίσουν το φαινόμενο Golem.

Ο Rosenthal θα πει ότι είναι αυτές οι ικανότητες ενσυναίσθησης είναι που λείπουν στο φαινόμενο Golem. Ο Rosenthal θα προτείνει σε αυτό το επίπεδο **ένα μοντέλο των συγκεκριμένων σχεσιακών τρόπων που μπορεί να δημιουργηθεί μεταξύ ενός δασκάλου και μαθητών που θεωρεί ότι έχουν λιγότερες ικανότητες:**

Σε μη λεκτικό επίπεδο :

- Οι εκπαιδευτικοί τείνουν να βρίσκονται σε μεγαλύτερη φυσική απόσταση από τους μαθητές που πιστεύουν ότι είναι λιγότερο αποτελεσματικοί.
- Οι εκπαιδευτικοί είναι λιγότερο πιθανό να κοιτάξουν στα μάτια τους μαθητές που θεωρούν πιο αδύναμους.
- Οι εκπαιδευτικοί τείνουν να εγκρίνουν περισσότερο από τις μη λεκτικές συμπεριφορές (συναίνεση κ.λπ.) τις προτάσεις των μαθητών που θεωρούν καλύτερους.
- Οι εκπαιδευτικοί τείνουν να υποστηρίζουν λιγότερο τη μη λεκτική τους συμπεριφορά όταν τους θεωρούν πιο αδύναμους.

Σε λεκτικό επίπεδο :

- Οι καθηγητές εξετάζουν λιγότερο συχνά τους μαθητές που θεωρούν πιο αδύναμους.
- Οι εκπαιδευτικοί προσφέρουν λιγότερο περίπλοκο περιεχόμενο σε μαθητές που θεωρούν πιο αδύναμους.
- Οι εκπαιδευτικοί διευκολύνουν τους μαθητές να λάβουν τον λόγο που θεωρούν αποτελεσματικούς (παρέχοντας ενδείξεις για την εξεύρεση λύσης κ.λπ.).
- Οι καθηγητές επαναδιατυπώνουν τις ερωτήσεις τους σε μαθητές που θεωρούν αποτελεσματικούς.

Όπως μπορούμε να δούμε, η ικανότητά μας για ενσυναίσθηση είναι ο τρόπος να εργαστούμε σε αυτούς τους παράγοντες και να σκεφτούμε τη σχέση μάθησης ή τη σχέση βοήθειας, προτείνοντας πλαίσια, σημεία αναφοράς και οργανωτικές λεπτομέρειες (βλ. "Οργάνωση και παρακολούθηση του χρόνου" και "Θέση και προσανατολισμός στο χώρο") για να διατηρεί επαφή με τις ανάγκες των παιδιών με ιδιαιτερότητες, που σχετίζονται με τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες τους.

2/ Περιεχόμενο

Είμαστε σε μια τάξη (πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση), όπου ένας μαθητής έχει ψυχολογική αναπηρία. Αυτός ο μαθητής βρίσκεται σε δυσκολία από την άποψη της συμπεριφοράς του (έχει πράγματι συμπεριφορικές διαταραχές). Η διδακτική ομάδα καταδεικνύει τη δυσκολία συνεργασίας με αυτή το μαθητή που έχει χαμηλή "αυτοεκτίμηση" και αμφισβητεί συνεχώς την ικανότητά του να πετύχει.

Εδώ, με βάση τις εργασίες και τα ευρήματα που σχετίζονται με το φαινόμενο Pygmalion, ο δάσκαλος μπορεί να δημιουργήσει μια παιδαγωγική αποσκευή για να κινητοποιήσει θετικές σκέψεις σε αυτόν το μαθητή (σχετικά με τις ικανότητές του, τις δυνατότητές του, τα προτερήματά του κλπ. ...). Για παράδειγμα, θα είναι σε θέση να δημιουργήσει **ένα εργαστήριο «διασταυρούμενων παρουσιάσεων»**. Ένα εργαστήριο στο οποίο οι μαθητές χωρίζονται σε μικρές ομάδες και όπου, με τη σειρά τους, ο καθένας παρουσιάζει έναν από τους συμμαθητές του. Οι οδηγίες μπορεί να είναι ότι

πρέπει να παρουσιάσουν τον άλλο με βάση τα θετικά πράγματα που έχει κάνει αυτή την εβδομάδα, τις επιτυχίες του κλπ ... Το εργαστήριο αυτό εποπτεύεται από τον εκπαιδευτικό που επιδιώκει να κινητοποιήσει **τις ικανότητες ενσυναίσθησης του καθενός και να ενθαρρύνει το θετικό βλέμμα των παιδιών για τους συμμαθητές τους**. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να συμβάλει σε αυτές τις διασταυρούμενες παρουσιάσεις φέρνοντας θετικά στοιχεία για κάθε παιδί.

Σε αυτή την ίδια παιδαγωγική γραμμή, μπορεί να προταθεί σε έναν μαθητή να κρατήσει ένα «ημερολόγιο» στο οποίο καλείται να σημειώσει τα θετικά πράγματα που έχει κάνει κατά τη διάρκεια της ημέρας, τις επιτυχίες του κλπ. ... Προβλέπεται ώρα για ανταλλαγής μεταξύ του εκπαιδευτικού ή του συνοδού και του μαθητή μέσα στην εβδομάδα για να κάνουν μια "αποτίμηση". Αυτή είναι μια ευκαιρία να κινητοποιήσουμε **τις ικανότητες αυτό-ενσυναίσθησης του μαθητή (Rosenberg, 1999), ευνοώντας έτσι μια θετική άποψη του παιδιού για τον εαυτό του**.

3/ Σκοπός

Αυτό το φύλλο πρέπει να επισυνάπτεται στον κορμό Ο όπως ορίζεται στην ενότητα. Το θέμα είναι να καθορίσουμε εδώ τι εννοούμε όταν μιλάμε για ενσυναίσθηση ως πραγματικό οδηγό και πόρο στη μάθηση. Πρόκειται για προσφορά στον εκπαιδευτικό ή στο συνοδό των πόρων που του επιτρέπουν να τροποποιήσει τις αναπαραστάσεις του για το τι επιτρέπει η ενσυναίσθηση από την άποψη της διδασκαλίας και της μαθητείας και, συνεπώς, να προωθήσει τη χρήση καινοτόμων εκπαιδευτικών αποσκευών και αποδοτικούς σχεσιακούς τρόπους.

4/ Όρια

Το όριο εδώ είναι ότι το φαινόμενο Pygmalion και το φαινόμενο Golem είναι περίπλοκες διαδικασίες και ότι πολλές εργασίες στην ψυχολογία και την παιδαγωγική που συνδέονται με αυτά, κινούνται, συχνά, προς διαφορετικές παιδαγωγικές γραμμές.

Πράγματι, το αρχικό έργο του Rosenberg συμπληρώθηκε και περιπλέχθηκε από πολλούς ερευνητές και εκπαιδευτικούς. Έτσι, έχουμε εδώ ένα πεδίο έρευνας που καθορίζει έναν μεγάλο αριθμό προσανατολισμών και εκπαιδευτικών αποσκευών.

Η άλλη μεγάλη δυσκολία θα είναι η μετάφραση των βασικών αρχών και του μοντέλου Rosenberg σε συγκεκριμένες παιδαγωγικές αποσκευές και τοποθέτηση στη μαθησιακή σχέση.

5/ Προοπτικές

Για να ξεπεραστούν αυτά τα όρια, εναπόκειται σε όλους να εξοικειωθούν με τον πλούτο των πόρων που διατίθενται για το «φαινόμενο Pygmalion» και να δημιουργήσουν από αυτή τη διαφορετικότητα τη δική τους πρακτική.

Για να προχωρήσουμε περαιτέρω σε αυτό το σημείο καλούμε όλους να απευθυνθούν στο άρθρο του David Trouilloud και του Philippe Sarrazin, "Οι τρέχουσες γνώσεις σχετικά με το φαινόμενο Pygmalion: διαδικασία, βάρη και διαμορφωτές » (Revue Française de Pédagogie, N° 145, 2003 - http://ife.ens-lyon.fr/publications/edition-electronique/revue-francaise-de-pedagogie/INRP_RF145_7.pdf).